

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Herinrichting Hemelrijksewaard te Lith

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

20 februari 2009 / rapportnummer 1783-74

1. OORDEEL OVER HET MER

Rijkswaterstaat Limburg is voornemens om de Hemelrijkse Waard, een uiterwaard langs de Maas, gelegen in de Gemeente Lith, opnieuw in te richten. De huidige intensieve landbouw zal plaats maken voor water, natuur en extensieve recreatie. Het project is aangewezen als een NURG-project (Nadere Uitwerking RivierenGebied). NURG heeft tot doel de bescherming tegen hoog water te verbeteren en nieuwe natuur te ontwikkelen in de uiterwaarden.

Naar verwachting zal er over een oppervlakte van meer dan 100 ha grond worden afgegraven, waardoor voor het herinrichten van de Hemelrijkse Waard een milieueffectrapport (MER) moet worden opgesteld. Gedeputeerde Staten van provincie Noord-Brabant treedt hierbij op als bevoegd gezag¹.

De Commissie is van mening dat de **essentiële informatie voor besluitvorming in het MER aanwezig is**. Van vier ontwikkelingsalternatieven zijn de milieueffecten in kaart gebracht². De referentiesituatie en de effecten voor de natuur zijn goed beschreven. Het MER maakt inzichtelijk dat natuurontwikkeling goed mogelijk is binnen de randvoorwaarde van waterstandverlaging op de Maas bij maatgevende afvoer.

De landschappelijke beleving van het gebied zal veranderen. Het MER legt veel nadruk op de landschappelijke kwaliteiten die verloren gaan (verdwijnen openheid). Daar staat tegenover dat het nieuwe landschap ook positieve waarden met zich mee zal brengen. Door het ontbreken van visualisaties blijven de positieve waarden van het nieuwe landschap in het MER enigszins onderbelicht. In dit advies gaat de commissie in op een aantal aspecten die nog aandacht behoeven bij besluitvorming (zie H2)

De natuurontwikkeling wordt slechts ten dele bepaald door de inrichting van het gebied. Het beheer na realisatie zal voor een groot gedeelte bepalend zijn voor het behalen van de natuurdoelstelling. Daarom doet de Commissie in dit advies ook enkele aanbevelingen voor monitoring (zie H3) en beheer (zie H4).

2. AANBEVELINGEN TEN BEHOEVE VAN DE BESLUITVORMING

2.1 Variabel stuwpeilregiem

Het MER stelt dat het door de aanwezigheid van de stuw mogelijk is een variabel waterpeil in te stellen. Een variabel stuwpeilregiem is niet noodzakelijk voor het behalen van de doelstellingen. Het MER toont echter wel aan dat een variabel peil positieve effecten heeft op de natuur. Onduidelijk blijft hoe reëlistisch een variabel peil is.

¹ Zie bijlage 1 voor projectgegevens

² In het MER worden vier ontwikkelingsalternatieven beschreven. De leidende gedachte of drijvende kracht achter een eventuele ontwikkeling volgens het MAX-alternatief is onduidelijk. Het alternatief heeft geen onderscheidende landschappelijke, ecologische of waterstandsverlagende meerwaarde.

- De Commissie adviseert om duidelijk te maken hoe realistisch een variabel stuwpeil is en aan te geven of het daadwerkelijk wordt ingesteld.

2.2 Stabiliteit van de zandplaten

In het MER wordt ingegaan op de stabiliteit van de zandplaten onder invloed van stroming. De zandplaten zijn ook onderhevig aan golfslag, ten gevolge van wind en scheepvaart.

- De Commissie adviseert om na te gaan of oeverbescherming van de zandplaten noodzakelijk is.

2.3 Waterkwaliteit in afgesloten, ondiepe poelen

In het MER wordt verondersteld dat de waterkwaliteit in het plangebied gelijk is aan de waterkwaliteit in de Maas. De Commissie merkt op dat dit voor met name de afgesloten, ondiepe poelen niet waarschijnlijk is. De waterkwaliteit in de poelen wordt bepaald door interne en externe belasting uit slib en waterkwaliteit tijdens overstroming van het gebied. De waterkwaliteit in de poelen kan relevant zijn voor het behalen van natuurdoelstellingen.

- De Commissie adviseert om voor vaststelling van het beheerplan te bepalen wat de waarschijnlijke waterkwaliteit in de poelen zal zijn en beheersmaatregelen te formuleren in het geval dat deze kwaliteit niet voldoet aan de gestelde eisen vanuit natuurdoelstellingen.

2.4 Natuur

De referentiesituatie en de effecten van de alternatieven op de natuur zijn goed beschreven. De beschrijving van de autonome ontwikkeling acht de Commissie valide. Het MER verschaft weinig informatie over eventueel noodzakelijke ontheffingen in het kader van de Flora- en Faunawet.

Bij uitvoering van de werkzaamheden is het mogelijk dat beschermde soorten worden verstoord, verjaagd of gedood of dat vaste rust- en verblijfplaatsen worden vernietigd. Dat geldt ondermeer voor de poelkikker. Het is onduidelijk of de pilot van Natuurmonumenten als compensatie mag worden gezien. Er kan geredeneerd worden dat deze pilot in het kader van de totale natuurontwikkeling in de Hemelrijkse Waard wordt uitgevoerd. Het is ook mogelijk dat de pilot als losstaand project moet worden beschouwd, dat reeds gerealiseerd is voor besluitvorming over de totale herinrichting van de Hemelrijkse Waard.

- De Commissie adviseert om na te gaan of er ontheffingen in het kader van de Flora en Faunawet moeten worden aangevraagd.

2.5 Archeologie

Het MER maakt inzichtelijk dat er een aantal plekken is met een middelhoge archeologische verwachtingwaarde. Zekerheid over de archeologische waarden kan alleen verkregen worden door booronderzoek.

- De Commissie adviseert om voorafgaande aan de locatiekeuze van de afgesloten, ondiepe poelen booronderzoek te verrichten.

2.6 Verkeer

Tijdens de realisatieperiode zal er veel grond afgevoerd worden. Het MER geeft aan dat de initiatiefnemer 20% per vrachtwagen en 80% per schip wil afvoeren. Uit de inspraak³ blijkt dat omwonenden zich zorgen maken over de afvoer per vrachtwagen.

- De Commissie adviseert om na te gaan hoe geborgd kan worden dat 80% van de grond per schip afgevoerd wordt⁴.

3. AANBEVELINGEN VOOR HET BEHEER

Naast de inrichting speelt toekomstig beheer van de uiterwaard (inclusief het schiereiland) een belangrijke rol bij het realiseren van de beoogde arealen van verschillende natuurdoeltypen en het plaatselijk handhaven van het open karakter (zie ook richtlijnen par. 2.3). Uit het MER komt naar voren dat het beheerplan nog in samenwerking met Natuurmonumenten moet worden opgesteld.

- De Commissie adviseert om in het beheerplan het volgende vast te leggen:
 - na te streven natuurdoelen;
 - locatie van archeologische vindplaatsen;
 - verantwoordelijkheden van de verschillende partners;
 - beheermaatregelen om natuurdoelen te behalen en archeologisch vindplaatsen niet te verstoren (in verband met boomwortels);
 - monitoringsprogramma;
 - vorm van communicatie richting belanghebbenden over de resultaten van de monitoring;
 - mogelijkheid tot bijstelling van het beheer indien natuurdoelen of hydraulische randvoorwaarden niet worden gehaald.

Er is in het MER aangenomen dat de gekozen dimensie van de eilanden in de rivieroeverzone in relatie tot hoogwatergolven, wind en golfslag voldoende is om houtopslag te voorkomen en de beheersinspanning te beperken.

- De Commissie adviseert om in het beheerplan niet alleen aandacht te schenken aan de natuurontwikkeling op het schiereiland en in de driehoek, maar ook aan de natuurdoelen en beheersopties van houtopslag op de eilanden in de rivierzone.

4. AANBEVELINGEN VOOR DE MONITORING

Het MER geeft al een voorzet voor de monitoring en het evaluatieprogramma. De opgenomen monitoring omvat de aspecten riviererosie en sedimentatie en grondwaterstandmonitoring buiten het projectgebied.

- Omdat dit project een natuurdoelstelling heeft, adviseert de Commissie om de monitoring breder in te steken. Schenk tevens aandacht aan:
 - de frequentie van overstroming van de rivier;

³ Zie bijlage 2 voor een overzicht van inspraakreacties

⁴ Bijvoorbeeld in de bestekken voor de aanbesteding

- de kwaliteit van het sediment dat achter wordt gelaten in het plangebied bij overstroming;
- de waterkwaliteit in de ondiepe poelen en de rivierarm;
- grond- en oppervlaktewater dynamiek;
- de effectiviteit van het vegetatiebeheer (jaarrond begrazing);
- de levensvatbaarheid van populaties van indicatorsoorten;

5. TOT SLOT

De informatie in het MER is gebaseerd op verschillende studies. Er zijn bijvoorbeeld veldinventarisaties uitgevoerd naar de voorkomende planten- en diersoorten. De bodem- en geohydrologische opbouw zijn ook onderzocht. De Commissie merkt op dat de informatie hierover in het MER op sommige onderdelen beperkt is. De Commissie adviseert om in het vervolg meer gedetailleerde informatie (in een bijlage) over te nemen.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Rijkswaterstaat Directie Limburg

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant

Besluit: Ontgrondingsvergunning

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C16.1

Activiteit:

Rijkswaterstaat Limburg is voornemens om de Hemelrijkse Waard, een uiterwaard langs de Maas, gelegen in de Gemeente Lith opnieuw in te richten. De huidige intensieve landbouw zal plaats maken voor water, natuur en extensieve recreatie. Het project is aangewezen als een NURG-project (Nadere Uitwerking RivierenGebied). NURG heeft tot doel de bescherming tegen hoog water te verbeteren en nieuwe natuur te ontwikkelen in de uiterwaarden.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft kennis genomen van de Verkenning Hemelrijkse Waard: huidige situatie en autonome ontwikkeling, sept. 2004, Rijkswaterstaat Directie Limburg

De Commissie heeft zienswijzen ontvangen van het bevoegd gezag. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurale gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van: 3 juli 2006
aanvraag richtlijnenadvies op: 27 juni 2006
richtlijnenadvies uitgebracht op: 27 september 2006
richtlijnen vastgesteld: 19 december 2006

kennisgeving MER in het Brabants Dagblad van: 10 december 2008
aanvraag toetsingsadvies: 2 december 2008
ter inzage legging MER: 12 december 2008 tot en met 23 januari 2009
toetsingsadvies uitgebracht: 20 februari 2009

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de (vooraf) gestelde eisen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij de besluitvorming. Is dat naar haar mening niet het geval dan signaleert de Commissie dat er sprake is van een zogenoemde 'essentiële tekortkoming'. De Commissie adviseert dan dat die informatie alsnog beschikbaar komt, alvorens het besluit wordt genomen. Overige tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. W. Beekman
ir. I.G.M. de Bondt (werkgroepsecretaris)
mr. F.W.R. Evers (voorzitter)
drs. M.A. Kooiman
dr. R.W.E.W. Leuven

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Watersportvereniging De Maaskant, Oss
2. G.A. Geffen, Lithoijen
3. F. Rijken, Oijen
4. G. van der Schie, Oijen
5. ABAB Accountants-Belastingadviseurs-Juristen, namens de heer drs. P.B. Mertens en mevrouw E.H.M. Mertens, Den Bosch
6. J.J. Scholte, Dijen
7. verslag informatieavond

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Herinrichting Hemelrijksewaard te Lith

Rijkswaterstaat Limburg is voornemens om de Hemelrijkse Waard, een uiterwaard langs de Maas, gelegen in de Gemeente Lith, opnieuw in te richten. De huidige intensieve landbouw zal plaats maken voor water, natuur en extensieve recreatie. Het project is aangewezen als een NURG-project (Nadere Uitwerking RivierenGebied). NURG heeft tot doel de bescherming tegen hoog water te verbeteren en nieuwe natuur te ontwikkelen in de uiterwaarden.

ISBN: 978-90-421-26084

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

